

THIÊN NHIÊN TRONG THƠ NGUYỄN THANH HẢI

Lê Thị Mỹ Xuân^{1*}

Tóm tắt

Nhà thơ trẻ Nguyễn Thanh Hải đã mang đến cho thơ ca đương đại Việt Nam những cảm xúc sâu sắc và những kỷ ức về cuộc sống quê hương qua các tác phẩm của mình. Với ông, thiên nhiên là một thế giới bình yên, giản dị, đầy hương thơm, nơi con người hòa quyện với mọi vật thể - màu sắc, hương thơm, ánh sáng - và kết nối với nguồn cội của mọi sự. Bài viết này tập trung phân tích những đóng góp của Nguyễn Thanh Hải cho thơ ca đương đại Việt Nam, đặc biệt là góc nhìn mới mẻ của ông về thiên nhiên.

Từ khóa: Bức tranh, thiên nhiên, tập thơ, Nguyễn Thanh Hải

Abstract

Young poet Nguyen Thanh Hai has brought deep emotions and memories of homeland life to contemporary Vietnamese poetry through his works. To him, nature is a peaceful, simple, fragrant world, where people blend with all objects - color, fragrance, light - and connect with the source of everything. This article focuses on analyzing Nguyen Thanh Hai's contributions to contemporary Vietnamese poetry, especially his new perspective on nature.

Keywords: Painting, nature, poetry collection, Nguyen Thanh Hai

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong dòng chảy của thơ đương đại Việt Nam nói chung, Đồng bằng sông Cửu Long nói riêng, Nguyễn Thanh Hải được xem là một nhà thơ có những sáng tác độc đáo, nhạy cảm trước thiên nhiên và đặc biệt là cảnh sắc thiên nhiên miền sông nước - nơi anh được sinh ra và lớn lên. Trong thơ của anh, thiên nhiên không chỉ là sự thay đổi của cảnh đẹp mà còn là một tấm gương phản ánh tinh tế về những tâm trạng, cảm xúc sâu sắc của con người. Bằng giọng điệu trữ tình, Nguyễn Thanh Hải đã vẽ lên bức tranh bằng thơ với những hình ảnh tươi đẹp mang đậm chất đồng bằng và bức tranh ấy đã gợi cho người đọc có những liên

tưởng mới lạ từ thiên nhiên nơi vùng quê yên bình thông qua hệ thống ngôn từ được tác giả sử dụng trong thơ.

Thiên nhiên trong thơ ca luôn đóng vai trò quan trọng, mang những nét đặc trưng riêng của từng nhà thơ và thời đại. Trên hành trình sáng tạo, Nguyễn Thanh Hải đã tạo dựng một thế giới “thiên nhiên đa chiều thực và ảo cứ đan quyện vào nhau để tôn nhau lên, tạo bức tranh đồng quê đầy âm vọng, đầy sự trong trẻo và hồn hậu - một bức tranh không chỉ đa sắc mà còn cả đa thanh, vừa lạ lại vừa quen, thăm sâu mà lại gần gũi, đậm tính nhân văn”. Đó chính là nhận xét của nhà thơ Lê Ái Siêm đối với sự gắn bó giữ con người và thiên nhiên trong thơ Nguyễn Thanh Hải. Đối với Nguyễn Thanh Hải, thiên nhiên không chỉ là một đề tài mà còn là yếu tố không thể thiếu,

¹. Trường THCS Thạnh Quới

*Người chịu trách nhiệm bài viết: Lê Thị Mỹ Xuân
(Email: lethimyxuan12345@gmail.com)

đóng vai trò quyết định trong sự độc đáo của anh như “phù thủy ngôn từ”. Điều này mở ra một hướng nghiên cứu mới và sáng tạo trong thơ ca, nhất là khi nghiên cứu về thiên nhiên trong thơ của Nguyễn Thanh Hải.

Với bốn tập thơ: *Cúi chiều nhật sồng*, *Mùa dang tay tha thứ những quay về*, *Nước mắt không làm sáng hơn bầu trời chạng vạng* và *Muôn hồi nắng cũ*. Mỗi tập thơ đều ghi dấu ấn trong trái tim độc giả một nỗi niềm tâm tư của nhân vật trữ tình. Ngôn từ trong thơ rất trong sáng, êm dịu, và đặc biệt có sức lôi cuốn, gợi cảm xúc sâu lắng, như là một dòng suối êm đềm mở ra không gian cho tâm hồn ngập tràn cảm xúc. Cấu tứ thơ mới lạ nhưng giàu xúc cảm, thậm chí có những dòng thơ gần với lời ca dao, mang đến cho người đọc cảm giác xao xuyến [5]. Anh đã thổi vào bức tranh thiên nhiên sự truyền cảm và sâu lắng, giúp người đọc suy ngẫm, chìm đắm trong cảm xúc và suy tư về ý nghĩa sâu xa của cuộc sống trong thơ anh. Do đó, thơ anh sở hữu chất riêng, đặc trưng của thủ pháp nghệ thuật hiện đại từ những đề tài truyền thống trong giai đoạn hiện nay.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1 Thiên nhiên bao la bởi sự đa âm sắc và đậm vị đồng bằng

Thiên nhiên, từng là đề tài phản ánh quan trọng của cái tôi trữ tình trong thơ ca, không chỉ là nguồn cảm hứng bất tận mà còn là bức tranh sống động tái hiện những cảm xúc sâu sắc của con người. Nhà thơ Nguyễn Thanh Hải, không chỉ tiếp nối truyền thống thơ hiện đại mà còn đón nhận sự thay đổi của cuộc sống, của thiên nhiên. Bắt nguồn từ những khoảnh khắc đời thường giản dị, thơ ca Nguyễn Thanh Hải đưa người đọc đắm chìm trong bức tranh thiên nhiên đa sắc. Từ hình ảnh làng quê mộc mạc, màu sắc rực rỡ của cây cối, tiếng côn trùng rả rích cho đến những biến đổi của khí

hậu, tất cả đều được nhà thơ thể hiện một cách tinh tế, khơi gợi những cảm xúc sâu lắng trong tâm hồn mỗi người. Không chỉ đơn thuần miêu tả, thơ Nguyễn Thanh Hải còn như một lời trò chuyện tâm tình, hé mở những suy tư, trăn trở của nhà thơ về cuộc sống và con người.

Thơ Nguyễn Thanh Hải như bản hòa ca đồng quê, vẽ nên bức tranh thiên nhiên thanh bình, êm đềm bằng những giác quan tinh tế. Lời thơ chân chất, tự sự của người Nam Bộ gắn liền với bờ tre, vườn rau, nhánh hoa, chú chuồn chuồn... Tình yêu quê hương tha thiết như dòng nước chảy từ kênh rạch ra sông, ra biển lớn, không thể nào quên những công việc cuốc xẻng, chài lưới. Bức tranh quê hương còn in đậm trong tâm trí họ với hình ảnh cô em gái chân quê dịu dàng, mái tóc vấn vít trong gió chiều, một vẻ đẹp nhẹ nhàng, tinh tế, đầy sức gợi. Những câu từ trong thơ anh không chỉ đơn thuần là những dòng chữ, mà còn là những giai điệu được thể hiện qua từng lời đọc, từng giai điệu ngâm, từng bài ca, để lại trong lòng chúng ta những ký ức sâu đậm, như dấu vết khắc sâu trong tâm hồn, khiến cho kỷ niệm ấy mãi không phai nhạt: *cây cau vua trước nhà thương người đã nụ/ đứng để bằng lăng lối đó/ đâu phải cứ đơm đóm là tới bay ra ngõ/ đêm còn lý lẽ của cây bần/ gai trâm bầu đã giắt vào anh như cây trâm em cài tóc/ giắt vào nhau như chùm gửi đã từng/ cây sò đo không còn đo lệch áo/ nhưng mấy bận bùng cơn mưa mà sông trước chưa đầy* (Chúng mình vừa vắn hơn sông). Thơ của Nguyễn Thanh Hải là sự kết hợp mới mẻ giữa âm nhạc và hình ảnh quê hương. Hồn quê dân dã hiện hữu rực rỡ trong mỗi dòng thơ, mỗi tác phẩm của anh, tạo nên một tuyệt phẩm với vẻ đẹp đa chiều, đa sắc, đa âm và quyến rũ bởi sự dân dã đầy vị miệt vườn.

Thiên nhiên trong thơ anh hiện lên như một bức tranh tươi sáng, đong đầy hy vọng và

sự trẻ trung của cuộc sống, hiện hữu qua các yếu tố tự nhiên như trăng, cánh đồng, dòng sông, mây đêm và gió. Anh tô điểm khung cảnh xuân bằng sự hòa quyện của những yếu tố tươi mới và quyến rũ. Bức tranh xuân rực rỡ với cây cối chớm nảy mầm, hoa nở rộ, sông trôi êm đềm, và ánh trăng sáng lung linh đầy sức sống: *bầu trời đã có một trăng tâm tư đêm nay ru ngàn sao êm ngủ/ cánh đồng đã có muôn trùng để giun hò hẹn nhau trong hoang ca của gió/ dòng sông lớn rồng vắt cạn đêm chỉ có đất xanh mọc nổi buồn lên cỏ* (Buổi chiều).

Với dòng thơ tình tứ và nhẹ nhàng, “Dòng xuân” không chỉ là sự kết hợp sáng tạo giữa sự mới mẻ và huyền bí, mà còn là một cuộc khám phá độc đáo về vẻ đẹp của mùa xuân, từ những yêu thương nhỏ nhắn được hình thành từ ngôn từ sắc sảo như kẹo mút đỏ đường xuân đến những câu hỏi nghệ thuật về sự ngọt ngào của mùa này. Việc đề cập đến hình ảnh chim hoàn vũ trên bầu trời mở rộng đã làm giàu thêm vẻ đẹp của mùa xuân, đem lại niềm vui sáng khoái trong tâm trí của độc giả, tạo nên một tác phẩm truyền cảm hứng mới, đặc biệt về vẻ đẹp tinh khôi của mùa xuân quê hương miền sông nước.

Nguyễn Thanh Hải, với sự trau chuốt về ngôn từ, chuyển từ vẻ đẹp mùa xuân yêu thương hết sức sống động, đơn giản nhưng đầy chân thực về quê hương Cái Bè, Tiền Giang. Bức tranh ấy được vẽ nên một cách sâu sắc và gần gũi, tạo nên hình ảnh sống động và tươi mới của cuộc sống miền quê trong “Mùa dậm sạ”: ruộng đồng và cuộc sống làng quê với sự sống động của mảnh nắng và gió nhẹ. Cánh cò múa bay bên bờ đê cong tạo nên bức tranh sinh động: cỏ, lá và én rủ bỏ vẻ mùa xuân. Cây muồng già gần sông, gió và nắng ôm trọn quê hương. Xóm đồng vắng vẻ, tiếng sáo trúc và âm nhạc đồng xuân tạo không khí yên bình. Môi trường nông thôn xuất hiện qua dòng nước

chảy ngang, tạo điểm đặc biệt cho quê hương là chính con sông quê luôn chảy trong thơ anh, đem lại màu xanh sóng lúa, con rô nhỏ trên đồng và khoảnh khắc bím bịp qua cầu là những hình ảnh gần gũi với cuộc sống hàng ngày ở đây. Từng chi tiết khoác áo gió, áo nắng, đàn cò mang cảm giác nhẹ nhàng của cuộc sống nơi đây, tất cả kết hợp tạo nên bức tranh quê hương yên bình, đẹp đẽ và gần gũi: *khúc tàu mùa/ mùa tàu khúc đồng xuân/.../ khoác áo gió áo nắng ngó tang tình mùa dậm sạ/ bấy cò mổ nắng đồng thưởng thức bữa chiều quê* tạo nên không khí thư giãn và yên bình, tạo thêm điểm thú vị cho quê hương. Điều này, đã góp phần khắc sâu ấn tượng về vẻ đẹp của cuộc sống miền quê với những cung bậc cảm xúc, đầy nghệ thuật và tình cảm trong anh.

Hãy chiêm nghiệm và cảm nhận tập thơ “Nước mắt không làm sáng hơn bầu trời chạng vạng” của Nguyễn Thanh Hải, dù bạn chưa từng đặt chân đến miền Tây Nam Bộ, bạn sẽ hình dung được một bức tranh của một vùng đồng bằng phong phú, yên bình, nơi mà lúa và sông menh mông: *Hãy sống bình yên như dòng sông chảy qua đất này, không có biển, nhưng màu xanh vẫn nói lên lời sóng lúa* (Biết đâu còn có một menh mông). Để làm cho hình ảnh quê hương trở nên rõ nét, chân thực và dân dã, anh luôn chọn lựa những đặc trưng của đất đỏ miền Tây Nam Bộ, điểm tô thơ với những gam màu hài hòa, tươi sáng như: *rau nhút làng ao, bông sen đá, cỏ lông bong, vũng ao bèo, mùi lửa rơm năm cũ, giàn mướp trở vàng...*

Đằng sau vẻ đẹp cánh đồng lúa chín vàng rực, chiếc lá vàng rụng đầy cảm xúc, dòng sông hiền hòa... tạo nên khung cảnh lãng mạn, sâu lắng là những thách thức từ thiên nhiên mà người dân miền Tây phải đối mặt. Cảm xúc trước sự mất mùa mà người dân quê phải đối mặt được nhà thơ bày tỏ qua bài “Phía mùa cam bạc lá”. Bức tranh thiên nhiên được mô

tả như một cảnh tượng đầy ám ảnh: bụi u du, màu khói trắng lan tỏa trên bầu trời, trong lòng người và cả mùa thu với lá cam bạc. Hình ảnh con đé lửa ủa vào hoàng hôn, thổi điệu sáo gió và đường thơ nhọc nhằn của đất đen nâu. Sắc xanh đằng sau lưng cha biến mất, như một tượng trưng cho sự trống rỗng. Nỗi buồn hiện hữu trên cành cam, chiều rơi trên tán lá vàng... tạo nên cảnh tượng đầy cảm xúc: *lòng nghĩ gì khi nhỏ bụi u du/ màu khói trắng/đốt chiều/đốt trời/ đốt lòng người/đốt mùa cam bạc lá/ con đé lửa úp đầu vào hoàng hôn thổi điệu sáo/ gió cuốn những đường thơ nhọc nhằn trên nền đất đen nâu/ sau lưng cha màu xanh đã ngả/ là đồng nghĩa với màu trắng/.../ những cành cam lụp đụp/ chiều rơi trên nền lá vàng....* (Phía mùa cam bạc lá); *mấy con yến lạc đường thả xuống trời mấy tiếng lạ quen/ trên trang giấy bao la sao thấy đời buồn như câu kể* (Biết đâu còn có một mệnh mệnh); *con cào cào kia không nhận ra mình ngược sáng/ búng vào bóng đèn đêm mà cứ ngỡ ngày..., không như con cào cào kia/ đầy đủ đất, đồng cỏ, bẹ lá mà cũng bày đặt búng một nỗi nhớ lên trời* (Búng nỗi nhớ lên trời). Tâm trạng đau đáu trước những biến động của cuộc đời được tác giả gửi vào những hình ảnh, sự vật một cách tinh tế.

2.2 Thiên nhiên là sự kết nối quê hương với nhân vật trữ tình

Có lẽ, chỉ có những người sâu sắc gắn bó mật thiết với quê hương và luôn suy tư về sự mất mát của vạn vật mới có thể hiểu rõ những tâm tình mượt mà như Nguyễn Thanh Hải: *“sau khi ngôi chùa cổ kính ra đi/ tiếng chuông trở nên u sầu hơn chuông trước đây/ phía sau bóng cây lúa đang ngụi/ tôi nhận ra những giọt sương mù mới tan hợp”* (Khi mặt trời rụng xuống), được nhà thơ cảm nhận bằng một tâm hồn đa cảm. Tiếng chuông theo từng thời điểm cũng phản ánh tâm trạng khác biệt

trong nhà thơ. Một giọt sương rơi nhỏ bé cũng đủ làm nổi lên sự tan vỡ, mất mát. Đọc đến đây, nhà thơ khiến lòng người rơi vào xao động: *Tiếng thơ dài sẽ giấu sau dấu chấm cuối câu kia là điều gì?* Qua bài “Bóng đỏ vòm sông”, ta cũng cảm nhận được nỗi rồi bời trong lòng tác giả: *em hứa sẽ trở về rửa sạch nỗi buồn bên bờ sông / để tôi giăng mùa thu làm mờ đi những ngày tháng / nhưng loài chuồn chuồn cứ bay ngang qua số phận / buồn bã với tay cầm một đống mưa trời*. Phải là một người có tâm hồn nhạy cảm mới có được cảm xúc như thế trước những điều diễn ra bình thường trong cuộc sống.

Có thể nói rằng Nguyễn Thanh Hải là người sáng tạo ra những tác phẩm thơ ám áp, đượm tình của miền quê Cổ Cò - Cái Bè. Thơ anh không chỉ phảng phất hương vị đồng quê mà còn chứa đựng chất trữ tình sâu lắng, thể hiện qua những hình ảnh quê kiểng: vườn cây, bông súng, cỏ hoa, hàng bần, bụi hoa mười giờ,... cùng âm thanh chim hót, cá quẫy động, và con người bình dị. Điển hình là các tác phẩm “Bờ quê”, “Khế trở một bông”, “Giọt xưa”... Qua những hình ảnh thiên nhiên ấy, tác giả đã khéo léo gửi gắm tâm tình của mình: nỗi buồn man mác trước dòng sông quê hương, hay niềm xót thương cho bông bí vàng ủa. Thơ Nguyễn Thanh Hải mang đậm dấu ấn riêng, không ủy mị, suốt mướt, nhưng vẫn lay động lòng người, khiến họ nhớ mãi về vẻ đẹp bình dị của quê hương Cổ Cò - Cái Bè: dòng sông nào đã trôi đến buồn vui thăm thẳm cõi bờ/ lại ở đây không biết buồn hay vui chiều cứ rượi/ không lẽ cảm nỗi buồn của mình mà đem đo ra bao nhiêu sào mẫu/ lòng thương sao bông bí cứ vàng” (Chiều như lá mệnh mệnh).

Suy ngẫm về thơ của anh, chúng ta sẽ phát hiện một giọng thơ đậm chất tình yêu, ngọt ngào và đồng thời không thiếu những lúc trống trải, u uất: *mà em ơi nước mắt không*

làm sáng hơn bầu trời chạng vạng/ bởi những con chim bay đi còn dính lại dấu chân buồn.

Những bài thơ “Nhấn chùm hoa đậu biếc”, “Như là màu gió”, “Mùa dậm sạ” tạo nên hình ảnh sống động của cuộc sống nông thôn, mô tả đồng ruộng cũng như hoạt động hàng ngày của làng quê. *Mặt đất ruộng* bao phủ bởi ánh *mảnh nắng và mảnh gió* nhẹ, *bờ đê cong*. *Cỏ mượt, lá mượt* vẫn mỉm cười trong làn gió mùa thu. *Cây muồng già* hiện lên với vẻ lơ phơ bên bờ sông vắng, trong khi gió và nắng ôm trọn ngày thâm lặng của quê hương. Hình ảnh vắng vẻ *xóm đồng, tiếng sáo trúc tre và âm nhạc đồng xuân* tạo nên không khí thư giãn và yên bình. Môi trường nông thôn còn thể hiện qua việc những ngọn nước chẻ ngang, không chảy mông lung, tạo điểm thú vị cho quê hương đã góp phần khắc sâu ấn tượng về vẻ đẹp và sự bất khuất của cuộc sống miền quê với những cung bậc cảm xúc, đầy nghệ thuật và tình cảm.

Khi đọc những bài thơ của anh, ta cảm nhận được sự thuần khiết của tâm hồn anh thông qua việc anh đưa vào những hình ảnh quen thuộc như bụi tre, gốc lúa, luống cày và hòa quyện chúng với âm thanh của tiếng côn trùng miền dân dã. Anh tận tâm và tinh tế đối với từng chi tiết nhỏ, tôn trọng và ấn tượng từng đường nét như anh ôm gọn từng gọn sóng, từng con kênh hay từng cái ao trong lòng mình. Anh gắng gượng hoàn trả những lời thề và giải phóng những món nợ của quá khứ, gần như anh đang thanh toán những nợ nần mà anh đã từng “nợ” với cảnh quan, với tự nhiên như anh từng trao cho cây mắc cỡ. Chỉ có những người yêu quê hương sâu sắc mới thấu hiểu từng loài thảo mộc, cảm nhận được hương vị đặc trưng của hoa cỏ quê nhà và hiểu rõ tình cảm mà con sông gửi gắm - như một lời nhắc nhở, một lời mời gọi hoặc như một giai điệu thơ ấu bay về. Trong từng dòng

thơ của Nguyễn Thanh Hải, từ lần đầu đọc tới những lần trở lại chậm rãi, ta cảm nhận được sự trăn trở, tình yêu, lòng khát khao và lòng trung thành không lìa xa của nhà thơ. Khi bức tranh về quê hương không còn nét đẹp ngày xưa, điều đó thực sự là một suy tư sâu xa về trách nhiệm của mỗi người trong việc gìn giữ.

Hình ảnh quê vào “Cuối vụ” trong thơ anh lại tập trung vào việc tạo hình ảnh của làng quê trong những ngày mùa xuân: *Nắng hăm mộ cuộc hành trình bao la* tạo nên một khung cảnh rộng lớn cho sự biểu diễn nhiệt huyết của *bầy én, cỏ cây* và thiên nhiên xung quanh làm nền cho niềm vui vỗ về, xanh tươi và tràn đầy sức sống. Cảnh những *ngõ quê thấp thỏm, khói già* từ những buổi sáng sớm mang hơi hương của cuộc sống vùng quê, với hình ảnh người dân trải qua những buổi sáng nhẹ nhàng, chưa kịp quên đi những kỷ niệm của *ngày hôm qua*. Một hình ảnh cổ điển làng quê với việc *ra đi bộ cùng mừng một miếu làng xem đánh bài* nhưng cũng bao hàm hơi thở của cuộc sống hiện đại khi đề cập đến *mặc áo mới mừng ba*. Đó là những gì gợi nhớ một thời xa lắc, nhân vật trữ tình hiện hữu nhưng tất cả đã trở thành hoài niệm.

Trong tác phẩm “Mưa không mùa”, Nguyễn Thanh Hải không chỉ diễn đạt về thời tiết mà còn lồng ghép tâm trạng, cảm xúc và hình ảnh về cuộc sống đêm tối, trải qua những khó khăn: *Mưa xuống không theo mùa*, tạo nên một hình ảnh bất thường, nhưng cũng chứa đựng sự trì trệ, dai dẳng và nặng nề của thời gian. *Cảnh phố đêm vắng lặng, những giọt mưa rơi như làm nặng nề cảm xúc của người viết*, tạo nên một bức tranh u ám, đầy cảm xúc. Quá khứ hiện lên rõ nét. *Cảnh phố đêm với ánh đèn lạnh lẽo*, cuộc sống nặng nề của *mẹ guộc gầy, cuộc hẹn mỗi mòn và những vết thương của quá khứ* như *cánh gió lao xao không ngừng*, gợi lại những điều đau thương,

những kỷ niệm buồn. Điều này tạo nên một bức tranh về mùa đông không chỉ là thời tiết, mà còn là một không gian hiện thực u ám bao trùm về những kỷ niệm mơ hồ của quá khứ.

Không gian mùa đông trở nên yên bình và tĩnh lặng lạ thường. Tiếng chim hót vang vọng khắp nơi đã trở nên hiếm hoi, thay vào đó là tiếng gió rít qua kẽ lá. Tháng Chạp mang theo hình ảnh của sông, gió và mưa, tạo nên cảnh vật u ám và sâu lắng: *Tháng Chạp em lục lại dùm đã hứa gì với nhau rồi/ đừng để con cúm núm tạt ngang chiều buồn khởi/ làm sao không ngấm ngội/ khi một cánh đồng một ngôi cỏ ai vừa mới qua đây/ Đâu phải con đường nào cũng phân kỳ/ đâu phải dòng sông nào cũng mộng ước/ khi ta khóc thương một mình gió ngược/ là nông cạn tận tường nước mắt mùa đông/ Con mưa muộn mùa buổi chiều soi bóng/ nỗi buồn nào đã thâm trầm phà khói biếc ngoài hiên/ làm gì còn kịp kể nhau nghe chuyện về nước mắt/ tháng chạp tôi qua sông rồi mà em nói thương gì trời...* (Tháng chạp qua sông). Sông, gió và mưa trong thơ anh trở thành biểu tượng cho sự chia cách và cô đơn. Sông u ám với cánh chim mãi mê lững thững trên bầu trời và mưa buổi chiều soi bóng nỗi buồn, tất cả tạo nên bức tranh tĩnh lặng, u ám và cô đơn.

Đến với bài thơ “Nô-en muộn”, người đọc lại cảm nhận một không gian lạnh lẽo, u tối và đầy nỗi buồn - cô đơn trong dòng người tập nập được anh đưa vào thơ thật nhẹ nhàng. Âm thanh tiếng chuông đêm cô đơn kêu lên đầy lùi những người ở quán rượu, những gia đình sum họp: *Tôi đã nhận được mùa đông trước khi em gửi lời buồn bã/ có gì đâu trời năm nào không thể/ nỗi buồn lạnh như hồi chuông cũ/ đêm cô đơn khua vào những phía ra về/ buồn phiền gì những người ngồi trong quán rượu khuya/ bữa cơm gia đình chiều nay bỏ mặc/ bỏ quên thánh kinh bỏ quên thời*

khắc/ ngoài sông mưa kể chuyện buồn. Ngay cả những thời khắc thiêng liêng như lễ trọng của ngày nào cũng trở nên bị lãng quên và bỏ mặc, nhưng trí nhớ vẫn lạnh canh từ phía xa. Chi tiết mưa trái mùa kể chuyện buồn cùng với nô-en của máng cỏ già, tất cả tạo nên hình ảnh một mùa đông u buồn và cô đơn mà nhà thơ thể hiện man mác.

Nguyễn Thanh Hải là nhà thơ tài hoa, anh đã khắc họa nên *mùi bùn non, gió hát không lời* và *nỗi buồn* xa xôi để gửi gắm một tâm trạng huyền bí, không rõ ràng và như chưa từng có tên gọi cụ thể mà anh đã từng trải qua. Hình ảnh *ngọn chướng khêu vai, mùa không có tên* gợi lên sự mơ hồ, không rõ ràng, đồng thời tạo nên một không gian với tâm trạng phức tạp, gần gũi với cảm xúc trữ tình và sâu sắc của tác giả trong “Chuyện mùa giêng”. Đến với “Cụm tết xưa mùa”, nhà thơ mang một tâm trạng hoài niệm, về cái Tết cổ truyền của những ngày xưa: *Có cụm Tết vừa trôi qua đây/.../ tìm đâu Tết xưa hờn dỗi nhưng vẫn một cụm tết mát lành vẫn mọc bên mé gió đợi/ chiều em...*

2.3 Thiên nhiên là trái tim, là nguồn cội của mọi sự tồn tại

Thiên nhiên của quá khứ và hiện tại như một sợi dây thời gian, kết nối, gắn kết trong lòng. Chúng gợi lên những ký ức mênh mang từ tận đáy tâm hồn, trỗi dậy vì một sự thức tỉnh bất ngờ. Thiên nhiên trong thơ Nguyễn Thanh Hải không chỉ là một người bạn đồng hành, mà còn thể hiện những dòng tâm trạng sâu kín của chủ thể, những điều khó diễn đạt, không thể chia sẻ với ai hết vì chúng quá sâu thẳm và đậm đà. Tất cả “thế giới chủ quan” ấy được tái hiện thông qua hình ảnh, ngôn từ, cách diễn đạt, tạo ra những tác phẩm nghệ thuật điêu luyện và đầy cảm xúc. Bốn tập thơ với 104 bài tự do không chỉ thể hiện sự đa dạng, sâu sắc của cảm xúc mà còn chứa đựng những chân

tình, hoài niệm và tình yêu với con người và vùng đất bằng sông nước. Nhìn nhận về môi trường xung quanh, Nguyễn Thanh Hải đã tạo ra “Cõi bông phiêu” mà ai xa đồng bằng đều nhớ và ai yêu thích thì muốn trở về. Đồng bằng như một bức tranh được mô tả trong các tác phẩm như “Ngõng cải hoa vàng” hiện lên với vẻ đẹp trần trụi của thanh niên cùi cùi và cây dừa xiêm trở mã.

Miền Tây Nam bộ với vẻ đẹp huyền bí và sâu lắng, đã trở thành nguồn cảm hứng không ngừng cho nhà thơ Nguyễn Thanh Hải. Dòng sông như một nhân chứng, hứa giữ gìn năm tháng, nhưng cũng gợi nhớ về nỗi nhớ và hy vọng: *dòng sông luống tuổi của ta ơi/ có thể giữ gìn năm tháng/ cho em phiêu khúc nắng buồn vui buổi ban đầu/ cho ta khỏi nguyên nỗi nhớ/ buổi sáng mộng du theo từng chùm gió con đường luống tuổi của ta ơi...* Cuối cùng, chiều buông, với cảm giác mơ màng, theo từng luồng gió, tạo nên hình ảnh mênh mông, giữa con đường cũ vẫn ẩn chứa những nỗi nhớ và mộng du không nguôi, hay *dòng vạc treo tổ vườn nhà thả tiếng chiều trong veo/ con mương khô ôm cá của nhòai mình rừng kê đất/ bước tuổi thơ vấp rụng tàu dừa/ thơm câu hò xưa còn, mất?* (Cúi chiều nhật sồng) trở nên rất sinh động và hữu tình. *Dòng vạc treo tổ vườn nhà* tạo nên hình ảnh buổi chiều trong lành với âm thanh nhẹ nhàng của tiếng chiều. *Con mương khô ôm cá của nhòai bé nhòai mình rừng kê đất* tạo nên hình ảnh thiên nhiên mộc mạc, gần gũi. Bước chân của tuổi thơ vấp rụng tàu dừa là một chi tiết đơn giản nhưng đậm chất quê hương, gợi lên không khí vui tươi và hồn nhiên của những kỷ niệm xưa. Cuối cùng, hương thơm của câu hò xưa còn lưu lại trong không gian, nhưng đồng thời cũng mang theo sự lạc lõng và mất mát, tạo nên một bức tranh đầy cảm xúc và sinh động...

Nguyễn Thanh Hải còn tập trung vào việc

thể hiện sự quý báu của thời gian và không gian, đặc biệt là tháng Tư, một tháng làm nên lịch sử. Nhà thơ chủ yếu sử dụng những hình ảnh sống động như sự nóng bức của ánh nắng, cảm giác ngột ngạt của không khí và những hình ảnh mộc mạc, đơn giản nhưng đầy cảm xúc. Tác giả tạo dựng một không gian thiên nhiên mùa hạ tươi mới và yên bình với hình ảnh của chuông chùa, khói nhang thăm con và trái sâm đất tươi xanh. Sự kết hợp giữa hình ảnh thiên nhiên và cảm xúc con người thể hiện rõ qua việc tác giả tả lại cảnh hoa gạo nở, tiếng chim kêu trôi qua nhà trong cơn mưa, tại cơn mưa ướt hay là chiều nghiêng: *lần theo chiều xuống tháng tư/ gặp cơn hoa gạo đã như hôm qua/ tiếng chim kêu trượt qua nhà.../ lần từng nắm mộ vô danh/ khói nhang mẹ khóa làm manh áo choàng/ còn cây sâm đất. Và còn.../ nỗi thương này dễ gì mòn tháng Tư* (Dễ gì mòn tháng Tư). Tất cả tạo nên một bức tranh về thiên nhiên và con người với những nét đặc sắc, tinh tế trong từng chi tiết.

Thơ anh còn mang tính thời sự, cập nhật kịp thời những vấn đề đang diễn ra bằng ngòi bút và tâm hồn nhạy cảm của nhà thơ. Trước thách thức mà cả nước ta phải đối mặt trong giai đoạn đại dịch Covid-19, bằng cách mô tả một không gian mở rộng, kết hợp giữa hình ảnh mùa hạ và tưởng tượng về không gian tâm trí, nhà thơ đã tạo ra một bức tranh về sự phức tạp của giai đoạn này. Thế rồi khi đại dịch dần qua đi, thơ anh lại là những cơn mưa mang theo hương thơm và sự tươi mới, như một dấu hiệu cho sự chấm dứt của giai đoạn khó khăn. Hoa loa kèn trong giai điệu trắng, đơn giản nhưng hùng hồn, tạo ra không gian thiên nhiên mở và tươi mới, tràn đầy sức sống. Chi tiết về ánh nắng sớm, kết hợp với mùi hương mưa và hoa, tạo nên bối cảnh trữ tình, làm nổi bật những chi tiết nhỏ và tạo ra một hiện thực mới, phong phú và đầy cảm xúc: *Con mưa,*

đã liềm điếm/ như dự báo sẽ qua thôi những ngày đỉnh điếm/ hoa loa kèn thổi vào tháng tư giai điệu trắng, điệp khúc “ở đâu yên đó”, đơn sơ lại hùng hồn trong khuôn khổ tháng tư (Hoa loa kèn ngừng thổi điệp khúc cách ly”.

Bức tranh thiên nhiên trong thơ Nguyễn Thanh Hải không chỉ là một khung cảnh thiên nhiên mà qua bức tranh thơ ấy, hình ảnh về quê hương, những kỷ niệm và hồi ức của quá khứ với những ký ức quý báu hiện lên rõ nét. Ba Rài - một vùng đất bé nhỏ, nhưng chứa đựng nét đẹp và giá trị văn hóa rất riêng của tiền Giang. Dù không còn *chiều lửa khói* của những trận đánh nhưng ký ức đau thương vẫn hiện hữu. Người thương binh thả câu trên dòng sông nhỏ gắn bó với hồi ức của những trận đánh cũ vẫn còn vương vấn mãi không phai mờ: *Giả sử không có trận đánh lịch sử ấy để mấy ai biết đến Ba Rài/ một con sông/ một chiếc cầu/ một xóm nhỏ chỉ bằng hai mùa gió/ nhưng là một nốt trầm, một nét son* (Nghe màu đã liền xanh). Trên bức tranh ấy, ký ức về gió, hoa súng và màu trận đánh giờ đã thanh thản, lặng lẽ trên bức tranh kỷ niệm về Ba Rài. Mùa thu không chỉ đẹp mà còn gắn với những sự kiện lịch sử hùng vĩ, những chiến công vang dội, mang lại niềm kiêu hãnh cùng đất nước.

Mùa thu được nhiều nhà thơ chọn làm đề tài để sáng tác. Với Nguyễn Thanh Hải, anh đi vào khai thác nỗi buồn ẩn bên trong cảnh sắc mùa thu. Mùa thu qua đi, thuyền trôi trên dòng sông mới, và tâm trạng u buồn trĩu nặng: *mùa thu đã mòn từ chiều/ thuyền đã lợt trên dòng sông khác/ xin trí nhớ hoàng hôn đừng mở ra những dòng/ tâm trạng/ buồn lòng nghe những lao xao/ có ai hiểu dùm tôi dưới tàn cây khô áo/ sự thật con mưa về ướt buồng tuồng/ như những con đường tự mọc lên rồi tự tàn vào đất/ cuối cùng vẫn đại cục thu/ tiên tại* (Đừng để nỗi buồn lắm lem).

Bức tranh thu trong “Cánh đồng quả phụ” có thể được xem là một tác phẩm điêu luyện, toát lên vẻ đẹp tinh tế của mùa thu trong lòng quê hương: *mặt trời đóng mộc đỏ lên trang bình minh/ tuyên ngôn ngày hợp hôn cánh đồng*. Mặt trời, khi đóng mộc đỏ lên bình minh, như một lời hát tuyên ngôn về ngày hợp hôn của cánh đồng, tạo nên bức tranh âm áp đầy hy vọng. Cánh đồng, sông Ngân, đàn Ô Thước trở thành những biểu tượng sống động, thể hiện niềm tin và tương lai tươi sáng. Sự kết hợp tinh tế giữa màu mộc đỏ của mặt trời và hoàng hôn tạo ra một tác phẩm thơ đầy sức sống và sâu lắng về mùa thu, với sự đan xen giữa sự sống và sự tĩnh lặng, vẻ đẹp và nỗi nhớ, tạo nên một không gian thơ mộng và lắng đọng về quê hương.

Điều làm nên bản sắc, tâm hồn và đặc trưng văn hóa của một vùng đất là đức tin tôn giáo địa phương. Phật giáo đã trở thành một phần không thể thiếu trong tâm hồn của những người dân miền Tây. Chính cuộc sống thanh bình, ít bị ảnh hưởng bởi thiên tai hay biến động lớn nên phần nào được nhà thơ nhắc đến: Phật giáo đã hòa giải tâm hồn của người dân và đất đai: *Không gì hạnh phúc bằng việc nghe con đọc vài câu Phật/ Mẹ nói đọc kinh để giảm nỗi buồn cho đất/ Nhưng điều này không dễ dàng như việc bứng cây ngâu từ vườn lên chậu/ Con còn trẻ nên chưa thuộc hết câu kinh*.

Nhà thơ luôn ôm trong lòng nỗi nhớ và tự hào về quê hương, là điểm trở về an ủi và điểm tựa vững tin sau những va vấp cuộc đời. Quê hương không chỉ là nơi tinh thần anh dựa dẫm mà còn là nguồn cảm hứng về chiến tích, nơi ghi lại dấu ấn hào hùng của dân tộc. Thơ Nguyễn Thanh Hải không chỉ xuất sắc trong việc mô tả vùng đất miền Tây sông nước, mà còn chứa đựng toàn bộ tâm huyết, khát vọng và tư duy sâu sắc về cuộc sống và con người. Tiếng thơ của anh truyền cảm theo dòng thời

gian, mang theo khát khao, lo lắng, suy tư và trăn trở. Tâm hồn trữ tình của anh luôn đánh thức, chờ đợi, mơ ước và thậm chí trong những lúc nghỉ ngơi, nó vẫn hiện hữu trong từng vần thơ của anh. Đó cũng là điều khác biệt ở anh so với các nhà thơ cùng thời.

Thiên nhiên đóng vai trò quan trọng trong việc phản ánh cái tôi trữ tình và mỗi mùa trong năm mang đến vẻ đẹp riêng, kích thích những cảm xúc khác nhau trong tâm hồn. Nhà thơ Nguyễn Thanh Hải là nhà thơ trẻ của thơ đương đại với tác phẩm được sinh ra từ trái tim chân thành của một người thầy giáo. Trái tim ấy là nguồn cảm hứng chính, là nơi chứa đựng muôn vần tình cảm, và điều này khiến thơ của anh gần gũi hơn với người đọc, mời gọi họ tìm đến và tận hưởng hơn tình yêu sâu sắc dành cho thiên nhiên trong từng câu thơ.

3. KẾT LUẬN

Trong thơ của Nguyễn Thanh Hải, thiên nhiên không chỉ là hình ảnh phản ánh mà còn là lăng kính tượng trưng, hiện lên với miền quê phong phú và đậm đà. 104 bài thơ được chia thành bốn tập thơ, viết theo thể tự do và cấu trúc bậc thang, là những tác phẩm nghệ thuật sáng tạo viết về thiên nhiên đồng quê. Hồn quê dân dã được thể hiện trong từng bài thơ, mang đến vẻ đẹp đa sắc, đa thanh. Mỗi bài thơ là một bức tranh hoàn hảo của Nguyễn Thanh Hải. Tác phẩm không chỉ miêu tả mối quan hệ với thực tại mà còn là biểu tượng của sự biến đổi theo thời gian. “Họa điệu” độc đáo và hoàn hảo kết nối quê hương với nhân vật trữ tình. Đây là thế giới thiên nhiên đặc biệt, nguồn cội của mọi sự tồn tại, với vẻ đẹp huyền diệu và lung linh của cuộc sống. Là một nhà thơ trẻ đương đại, Nguyễn Thanh Hải không ngừng khai thác sức mạnh của thiên nhiên, giúp tác phẩm của anh tồn tại theo thời gian và truyền đam mê khám phá cho người yêu thơ.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Hà Minh Đức (2004), *Tuyển tập tập 1*, Nhà xuất bản Giáo dục, Hà Nội.
- [2] Lê Bá Hán (chủ biên) (2000), *Từ điển thuật ngữ Văn học*, Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [3] Bùi Bích Hạnh (2015), *Thơ trẻ Việt Nam 1965 – 1975, Khuôn mặt cái tôi trữ tình*, Nhà xuất bản Văn học.
- [4] Trần Đình Sử (1998), *Dẫn luận thi pháp học*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
- [5] Trần Đình Sử (2001), *Những thế giới nghệ thuật thơ*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
- [6] Lê Anh Trà (1984), *Mấy đặc điểm văn hóa đồng bằng sông Cửu Long*, Viện văn hóa xuất bản
- [7] Hội Văn học Nghệ thuật tỉnh Tiền Giang, ngày 22/2/2022 trong chương trình “Khát vọng thơ ca bên Sông Tiền”: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02fbXN84wSj1Ce9bNS69FWH1tnUBLksbTXRic7gzwkZ3ZeCMER3bW2TnaWzaA2xMKzl&id=100021428447566&sfnsn=mo&mibextid=RUbZ1f
- [8] Nhà thơ Nguyên Hùng đã giới thiệu Thư viện tác giả trên Văn chương TP Hồ Chí Minh nhà thơ Nguyễn Thanh Hải: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0y7j2b7eWdtpAqmogJB9Xuu6nFLjFs1xf6Fc7wbcB3GrpxWBS7kuLkfuJY8fLpKc7l&id=100021428447566&sfnsn=mo&mibextid=RUbZ1f
- [9] Nhà báo, nhà văn Nguyễn Khải Hưng quay lại giây phút trải lòng của Nguyễn Thanh Hải vào dịp đến An Giang: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0y7j2b7eWdtpAqmogJB9Xuu6nFLjFs1xf6Fc7wbcB3GrpxWBS7kuLkfuJY8fLpKc7l&id=100021428447566&sfnsn=mo&mibextid=RUbZ1f

id=pfbid032BQgwdhffNEZv7RRnkKV1PpkqM4GAwKhFhE7Va8QmYn114Gg7woKYbE7RH3KBffol&id=100021428447566&sfnsn=mo&mibextid=RUbZ1fhttps://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid032BQgwdhffNEZv7RRnkKV1PpkqM4GAwKhFhE7Va8QmYn114Gg7woKYbE7RH3KBffol&id=100021428447566&sfnsn=mo&mibextid=RUbZ1f

- [10] Nhà thơ trẻ Phùng Hương Ly chia sẻ trong chương trình “Không gian văn hoá nghệ thuật” phát sóng 30/4/2023 trên VTV1 xuất hiện một số bài thơ của Nguyễn Thanh Hải: <https://1m.facebook.com/1.php?u=https%3A%2F%2Fvtv.vn%2Fvideo%2Fkhong-gian-van-hoa-nghe-thuat-30-4-2023-617162.htm%3Ffbclid%3DIwAR3tFkffrNoieAk5i5kB8zpk>

62Ku4d1WlekS3KdKPqej-e73CU1DQeEHJ4k&h=AT1AHM4oXG5qChsfUrgfAE3gXXTJ5XGe6QS42qlghCL3DFWPdyzqQPbT5nXjagsTPj3XOwfq03VvzYBxRal-3Dvm2iqpBpWS4ecVxvrNi1GnJdKl4WwvBNhZ5uD044C_GoCVPJvbKHHhk0_ml3fXLAHF6gOhIn7j1CRiPfQ

- [11] Nguyễn Thanh Hải (2013), *Cúi chiều nhật sóng*, Nxb Hội Nhà văn;
- [12] Nguyễn Thanh Hải (2020), *Mùa đang tay tha thứ những quay về*, Nxb Hội Nhà văn;
- [13] Nguyễn Thanh Hải (2020), *Nước mắt không làm sáng hơn bầu trời chạng vạng*, Nxb Hội Nhà văn;
- [14] Nguyễn Thanh Hải (2023), *Muôn hồi nắng cũ*, Nxb Hội Nhà văn.